

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Prijediplomski studij Sociologije i Povijesti

Iva Stipić

Uspon dinastije Qing – povijest Kine u ranom novom vijeku

Završni rad

Mentor: doc. dr. sc. Igor Josipović

Osijek, 2024.

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Odsjek za povijest

Prijediplomski studij Sociologije i Povijesti

Iva Stipić

Uspon dinastije Qing – povijest Kine u ranom novom vijeku

Završni rad

Znanstveno područje humanističkih znanosti, znanstveno polje povijesti,
znanstvena grana hrvatske i svjetske ranonovovjekovne povijesti

Mentor: doc. dr. sc. Igor Josipović

Osijek, 2024.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napisao/napisala te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s navođenjem izvora odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan/suglasna da Filozofski fakultet u Osijeku trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta u Osijeku, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku 5. rujna 2024.

Iva Stipić 0122239975

Ime i prezime studenta, JMBAG

SAŽETAK

Uspon jedne od najmoćnijih dinastija kineske povijesti svoje korijene proteže još u 16. stoljeće, kada na sjeveroistočnom dijelu Kine mladi vođa Nurhachi ujedinjuje međusobno neprijateljska plemena i uspostavlja Mandžurijsku državu. Novoosnovana država u svojim ranim počecima nije bila ozbiljno shvaćena od strane dinastije Ming, koja nije ni slutila da će ih upravo ona skinuti s prijestolja. Osim što je postavio temelje za novo carstvo, kan Nurhachi iza sebe ostavlja svojih šesnaest sinova koji ostvaruju očeve ideje: osvajaju prijestolnicu dinastije Ming u Pekingu i uspostavljaju dinastiju Qing. Nakon smrti Nurhachijeva sina Dorgona nastupa razdoblje borbi za prijestolje koje traje dvadeset godina. Ovo nestabilno razdoblje završeno je 1661. godine dolaskom cara Kangxija na vlast koji zajedno sa svojim sinom Yongzhengom i unukom Qianlongom vlada ukupno sto trideset i četiri godine. Razdoblje vladavine ova tri cara simbolički nosi naziv vladavina *Velikih prosvijećenih despota*, a vladavina svakog od navedenih careva sa sobom nosi određene karakteristike. Zbog brojnih reformi, kulturnih poticaja, najveće teritorijalne ekspanzije carstva i jačanja moći dinastije Qing, ova tri cara svakako opravdavaju svoj dodijeljeni naziv. Međutim, razdoblje njihove vladavine obilježeno je odlukama čije će nadolazeće posljedice kasnije snositi njihova zemlja. Diskutabilno pitanje zatvaranja Kine prema Europi i svijetu te razdoblje književne inkvizicije predstavljaju kraj jednog razdoblja te početak brojnih izazova koje ova odluka nosi sa sobom.

Ključne riječi: *Nurhachi, Peking, dinastija Qing, Veliki prosvijećeni despoti, zatvaranje Kine*

Sadržaj

1. UVOD	1
2. NURHACHI: VELIKI VOJSKOVOĐA KOJI JE UJEDINIO NEPRIJATELJE	2
2.1. <i>Banner system</i> – Nurhachijev sustav zastava	3
2.2. Put prema osvajanju vlasti u Kini.....	4
2.3. Nurhachijevi istaknuti sinovi – Abahai i Dorgon	6
3. STVARANJE QING KINE.....	7
3.1. Bitka kod prolaza Shanhaiguan.....	8
3.2. Uspostava vlasti dinastije Qing u Pekingu	10
3.3. Gašenje posljednjih otpora dinastije Ming	10
4. PRVI KORACI DINASTIJE QING – RANA VLAST NOVOOSNOVANE DINASTIJE.....	12
4.1. Razdoblje uspješnog razvoja Qing carstva – vladavina <i>Velikih prosvjećenih despota</i>	13
4.1.1. Car Kangxi (1661.-1722.).....	13
4.1.2. Carevi Yongzheng (1722.-1735.) i Qianlong (1735.-1796.).....	14
5. GOSPODARSTVO, ZNANOST I KULTURA ZA VRIJEME DINASTIJE QING	15
5.1. Književna inkvizicija	17
6. ODNOS DINASTIJE QING PREMA AUTOHTONIM KINEZIMA I EUROPLJANIMA	17
7. ZAKLJUČAK	19
8. POPIS LITERATURE.....	20

1. UVOD

Cilj ovog rada je prikazati kako je dinastija Qing došla na vlast te zašto je upravo ona, uz sve poteškoće, jedna od najmoćnijih kineskih dinastija. Kako bi se cilj završnog rada ostvario potrebno je prikazati povijesne okolnosti koje su dovele do formiranja dinastije Qing, pružiti odgovor na pitanja kako je upravo ova dinastija došla na vlast te kako je njihova vlast u Kini izgledala.

Analizom literatura i internetskih izvora prikupljeni su podaci koji bi smisleno prikazali ovo razdoblje, a izbor literature na hrvatskom jeziku dosta je sužen. Ne postoji veliki broj izvora koji bi pružili dovoljno informacija kao što pružaju izvori na engleskom jeziku. Međutim, djelo *Kina: od nebeskog carstva do naših dana* autora Ive Dragičevića, pruža veliki broj informacija o Kini od samih početaka i detaljan prikaz dolaska i odlaska kineskih dinastija s vlasti. Osim spomenute, djelo *Svila, zmajevi i papir – kineska civilizacija, kultura, arheologija i povijest* autora Zvonimira Stopića i Gorana Đurđevića između svega ostalog pruža vrlo jasan pregled vladavine tri najpoznatija cara dinastije Qing. Također, djela *Velika ilustrirana povijest svijeta* između svega ostalog, posvećuju se i azijskim zemljama koje u ostalim literaturama nisu toliko zastupljene.

Prvo poglavlje završnog rada prikazuje ujedinjenje neprijateljskih plemena od strane kana Nurhachija, odlučnog vladara koji se neprestano borio protiv kineskih protivnika koji su mu ubili roditelje. Godine 1626. Nurhachi umire, a iza sebe ostavlja izvrsne temelje za uspostavu novog carstva i šesnaest sinova da ostvare njegov naum. Od njegovih sinova posebno se ističu Abahai i Dorgon. Za vrijeme vladavine cara Abahaia dinastija mijenja ime iz Jin u Qing, a za vrijeme vladavine cara Dorgona osvojen je Peking nakon bitke kod prolaza Shanhaiguana 1644. godine. Nakon Dorgonove smrti dolazi do borbi za prijestolje koje su okončane 1661. godine dolaskom cara Kangxija o kojemu se više govori u trećem poglavlju. Car Kangxi prvi je u nizu *Velikih prosvjećenih despota* koji su dinastiju Qing postavili na vlastite noge, a ujedno joj i otvorili vrata propasti. Nakon cara Kangxija vladaju njegov sin Yongzeng i unuk Qianlong. Četvrto poglavlje govori o gospodarstvu, znanosti i kulturi za vrijeme dinastije Qing kada poljoprivreda i obrtništvo doživljavaju svoj vrhunac, a potražnja svile uvelike raste. Zbog ortodoksnosti careva dolazi do razdoblja književne inkvizicije u kojemu su uništavana sva djela koja su smatrana politički opasnim. Peto i posljednje poglavlje govori o odnosima dinastije Qing prema autohtonim Kinezima, poznatim pletenicama, odnosima prema Europljanima i zatvaranju Kine prema Europi i svijetu.

2.NURHACHI: VELIKI VOJSKOVOĐA KOJI JE UJEDINIO NEPRIJATELJE

Mandžurci su živjeli u neposrednoj blizini kineskog utjecaja, na krajnjem sjeveroistočnom dijelu Kine podijeljeni u plemena. Jednako kao i Mongoli pod Džingis-kanom, znali su pronaći zajedničku svijest i jedinstvo kada ih odlučnost jednog vođe uspije kontrolirati.¹ Između 1581. i 1583. godine na području Mandžurije sukobili su se ostaci tunguskih Jurchena koji su nekada vladali područjem sjeverne Kine kao dinastija Chin.² Nūzhen ili Ruzhen narod, u prijevodu Jurcheni, bili su tunguski plemenski narod, a Nurhachijev narod tzv. *Jianzhou Jurcheni*, bili su jedni od Jurchen plemena Mandžurije.³ U početku su postojala četiri tunguska plemenska saveza - narodi Mandžua (Manchu), narodi Dugog Bijelog Brda, narodi Baltičkog mora i narodi Huluna.⁴ Plemena su jedna drugima predstavljala neprijatelje i protivnike, a njihovi odnosi bili su vrlo kompleksni varirajući između sukoba i suradnje koja je ponekad uključivala i brakove.⁵

Nurhachi svoju uspješnu karijeru kreće graditi laganim koracima. Rođen je u Mandžuriji 1559. godine, a nakon što su mu otac i majka ubijeni u borbi s neprijateljima koju je podržavala dinastija Ming, pozvan je u vodstvo Mandžuraca. Dinastija Ming podržavala je neprijateljske odnose među plemenima na svojim granicama kako bi ih učinila manje opasnima za sebe samu. Zbog takve situacije Nurhachi se najprije morao boriti za vlastiti opstanak i za opstanak vlastitog plemena. Godine 1586. pobijedio je neprijatelja u vlastitom plemenu, a nakon svog početnog uspjeha krenuo je u borbu s preostalim izazovima. Kako bi izolirao vlastite Jurchen protivnike od Kineza napao je dio Mandžurije koja je bila pod kineskom kontrolom te je prešao u napad protiv kineskog carstva. Za vrijeme svojih priprema i za vrijeme poražavanja Jurchenskih rivala, Nurhachi uspostavlja mandžursku državu koja je u početku bila politički neodređena u odnosu prema svojim mandžurskim protivnicima i u odnosima prema kineskom caru. Međutim, kako je organizacija sve više napredovala tako je i njezin potencijal postajao sve jasniji. Godine 1599. dolazi do uključenja prvog rivala Jurchen naroda u Nurhachijevu državu. Godine 1601. Nurhachi uspostavlja *banner sustav* koji će kasnije postati vojna organizacija Mandžuraca. *Zastave* su u svojoj osnovi bile vojne, a zapovjednike i administratore imenovao je sam Nurhachi. Dodijelio je četiri zastave: tri zastave svojim sinovima i jednu zastavu svom nećaku. Izvorno su postojale četiri zastave sve do 1615. godine kada su

¹ Skupina autora, *Povijest: Doba prosvjetiteljstva (18. stoljeće)* (Zagreb: Jutarnji list, 2008), 149.

² Skupina autora, *Velika ilustrirana povijest svijeta, sv. 12: 1600-1714.* (Rijeka: Otokar Keršovani, 1977), 5592.

³ Franz H. Michael, „*Nurhachi: Manchurian Emperor. Founder of Qing Dynasty*“, Britannica, pristup ostvaren 30. VII. 2024., <https://www.britannica.com/biography/Nurhachi>

⁴ Skupina autora, *Velika ilustrirana povijest svijeta sv. 12, 5592.*

⁵ Franz H. Michael, „*Nurhachi: Manchurian Emperor. Founder of Qing Dynasty*“, Britannica, pristup ostvaren 30. VII. 2024., <https://www.britannica.com/biography/Nurhachi>

uspostavljene još dodatne četiri koje su dodijeljene njegovim rođacima. Nurhachijeva promjena plemenske skupine u vojnu birokraciju utabala je put Mandžurcima za osvajanje Kine.⁶

2.1. Banner system – Nurhachijev sustav zastava

Banner system, odnosno *sustav zastava*, bila je vojna organizacija korištena od strane mandžurskih plemena Mandžurije. Sustav zastava razvio je Nurhachi 1601. godine kada je svoje ratnike organizirao u četiri čete po tristo ljudi. Ono po čemu su se čete razlikovale jedna od druge bile su zastave različitih boja: bijela, plava, crvena i žuta. Iako su u početku postojale samo četiri zastave, 1615. godine dodatne su još četiri. Kod novih zastava korištene su boje kao i kod prve četiri, a razlika je bila u crvenom obrubu zastave kod plave, žute i bijele boje, dok je crvena zastava bila obrubljena bijelom bojom. Kako su Mandžurci povećavali svoja osvajanja tako je i veličina četa rasla sve dok svaka nije brojila 7 500 ljudi koji su bili podijeljeni u pet pukovnija koje su se opet dijelile na pet četa. Svi Nurhachijevi sljedbenici bili su organizirani u sustav zastava koji je služio i administrativnoj funkciji, a izuzetak organizacije u sustav zastava imalo je samo nekoliko carskih prinčeva. Pripadnici sustava zastava bili su poznati kao *zastavnici* te su se bavili poljoprivredom i radili sa svojim obiteljima tijekom razdoblja mira. Kada bi nastupilo ratno razdoblje svaka zastava doprinosila je određenim brojem boraca. Kako su Mandžurci započeli svoja osvajanja kod kineskih i mongolskih susjeda, svoje zarobljenike organizirali su u čete koje su bile modelirane po uzoru na zastave. Osam mongolskih zastava dodano je 1635. godine mandžurskom sustavu i još osam kineskih zastava 1642. godine. Nove zastave borile su se zajedno sa starim zastavama čineći ukupan broj od dvadeset i četiri zastave. Zahvaljujući tim trupama, Mandžurci su uspjeli osvojiti Kinu i uspostaviti svoju dinastiju Qing. Nakon uspostave dinastije Qing, policijska vojska Zelenih zastava bila je raspoređena diljem zemlje sa zadaćom gušenja manjih nereda. Ova vojska uglavnom se sastojala od bivših pripadnika dinastije Ming i lokalnih snaga. Tzv. *Zastavnici* smatrani su oblikom plemstva te su dobivali povlašteni tretman koji je uključivao godišnje mirovine, zemljište, raspodjelu tkanine i raspodjelu riže. Mandžurski zastavnici bili su bolje tretirani u odnosu na mongolske i kineske, ali jedno pravilo vrijedilo je za sve – zabranjeno sudjelovanje u trgovini i ručnom radu. Oni koji

⁶ Franz H. Michael, „*Nurhachi: Manchurian Emperor. Founder of Qing Dynasty*“, Britannica, pristup ostvaren 30. VII. 2024., <https://www.britannica.com/biography/Nurhachi>

bi prekršili naredbu ne bi bili suđeni pred običnim civilnim sudcem nego bi njima sudio posebni mandžurski general.⁷

2.2. Put prema osvajanju vlasti u Kini

Do 1618. godine Nurhachi je porazio Hoifa i Ula, dva Jurchenska neprijatelja koja je, nakon pobjede, uključio u svoju uniju. U isto vrijeme na pomolu je bio konačni obračun s Yeheom, najopasnijim Nurhachijevim protivnikom. Nakon što je zapovjednik pograničnog grada Fushuna, Li Yongfang, prešao na mandžursku stranu, grad je osvojen. Njegov bijeg na mandžursku stranu odigrao se jer je u mandžurskom sustavu uvidio priliku služenja mandžurskom vladaru bez napuštanja svojih političkih i kulturnih iskustava. On je bio prvi, ali ne i jedini Kinez koji je prešao u mandžursku službu. Nurhachijev odnos prema caru Ming dinastije u Pekingu od početka je bio vrlo nejasno definiran; osobno je nekoliko puta dolazio u Peking na čelu tributnih misija kako bi odao počast caru, a kada je uspostavio *sustav zastava* 1601. godine, objavio je nejasnu tvrdnju o osnivanju velikog "Yeha", obiteljske oblasti ili države. Prije napada na Fushun 1616. godine proglasio se kanom koristeći kineski izraz *Tianmnig*, što bi u prijevodu značilo *Nebeski mandat*, a svoju dinastiju nazvao je Jin (ponekad se naziva i Hou Jin - Kasniji Jin). Upravo ovim proglasom ostvarilo se konačno ujedinjenje, a novoosnovana dinastija je nosila takvo ime zbog istoimene dinastije iz 12. stoljeća čime je Nurhachi iskazao znak povijesne povezanost i legitimiteta. Međutim, dinastija Jin iz 12. stoljeća nikada nije vladala cijelom Kinom te je dinastija Ming smatrala kako ju ni ova nova dinastija neće ugroziti.⁸

Dana 13. travnja 1618. godine, Nurhachi proglašava *Sedam pritužbi nebu* i započinje pobunu protiv dinastije Ming. Nurhachi na sebe gleda kao na legitimnog vođu dok cara prikazuje kao nepravednog vladara te u svojim Sedam pritužbi iznosi temelje za početak rata s dinastijom Ming. Sedam Nurhachijevih pritužbi nebu su:

1. Dinastija Ming bez razloga je nanosila štetu Nurhachijevim predcima.⁹

⁷ „Banner system: Manchu History & Structure“, Britannica, pristup ostvaren 30. VII. 2024., <https://www.britannica.com/topic/Banner-system>

⁸*Isto*

⁹ John Ross, *The Manchus Or The Reigning Dynasty Of China: Their Rise And Progress* (Paisley: J. and R. Parlane, 1880), 62.

*„Iako moji preci nikada nisu uzeli ni slamku niti povrijedili ni pedalj zemlje unutar kineskih granica, Kinezi su se neprestano svađali i bez opravdanog razloga pomagali moje susjede, na veliku štetu mojih predaka.“*¹⁰

2. Dinastija Ming pomagala je i podržavala Yehe unatoč Nurhachijevoj zabrani o prelasku granice.¹¹

*„...još uvijek sam imao želju biti u prijateljskim odnosima s kineskim carem. Postavio sam kamenu ploču na granicu na kojoj je bila urezana zakletva da će onaj tko, bio to Mandžur ili Kinez, prijeđe granicu, odmah biti pogubljen. Kinezi su prekršili ovu zakletvu, a njihovi vojnici su prešli granicu kako bi pomogli Yehu.“*¹²

3. Kršeći dogovor o granicama s obje strane, Kinezi su optužili Nurhachija za ubijanje njihovih ljudi i ubili Nurhachijeva ambasadora.¹³

*„Kinezi su svake godine, bez obzira na posljedice, prelazili rijeku i pljačkali sve oko sebe. Svoju zakletvu proveo sam do kraja i ubijao sve koje sam našao na našoj strani. Nakon toga dogovor između nas i Kineza poništen je od njihove strane, optužili su me za ubijanje njihovih ljudi te na samoj našoj granici ubili mog ambasadora u Kwangningu, zajedno s njegovih devet pratitelja.“*¹⁴

4. Dinastija Ming poslala je trupe koje bi pomogle Yeheu u obrani.¹⁵

*„Kako bi pomogli Yehu, Kinezi su prešli našu granicu i natjerali muškarce i žene koji su bili naši podanici da se vrate pod mongolsku vlast.“*¹⁶

5. Dvor dinastije Ming prisilio je Nurhachija da odustane od žetve u područjima gdje su godinama obavljali žetvu.¹⁷

*„Generacijama se obrađivala zemlja uz rijeku Chai i na planinskom prijelazu Foongan. Kineski vojnici su došli i otjerali žeteoce kada su išli sakupljati žetvu.“*¹⁸

¹⁰ Ross, *The Manchus Or The Reigning Dynasty Of China: Their Rise And Progress*, 62.

¹¹ *Isto*, 62.

¹² *Isto*, 62.

¹³ *Isto*, 62.

¹⁴ *Isto*, 62.

¹⁵ *Isto*, 62.

¹⁶ *Isto*, 62.

¹⁷ *Isto*, 62.

¹⁸ *Isto*, 62.

6. Kineski car podržavao je Yehe dok je Nurhachija napadao i vrijeđao.¹⁹

*„Iako je Yehe zgriješio protiv Neba, vi ste i dalje slušali njihove riječi. Poslali ste mi glasnika s pismom u kojem me vrijeđate, napadate i zlostavljate bez ograničenja. Sve ovo nanijelo mi je neopisivu sramotu.”*²⁰

7. Dinastija Ming podržavala je pleme Hada, a na njegovoj strani bilo je Nebo.²¹

*„Hada je davno pomogla Yehu u borbi protiv mene. Ja sam se mogao osloniti samo na vlastite resurse. Vi iz dinastije Ming ste ih podržavali, omogućujući im da se vrate svojim domovima. No, Hada je kasnije bila često napadana i opljačkana od strane istog Yeha. Da su ova mala kraljevstva slušala volju Neba, ne bi mogla drugačije nego opstati i napredovati; ne slušajući volju Neba, moraju biti slomljena i uništena.”*²²

Nurhachijeva velika ambicija otišla je korak dalje te je premjestio svoj glavni grad u kinesku Mandžuriju, najprije u Liaoyang pa zatim 1625. godine u Shenyang odakle je pokušao poraziti kineske snage koje su čuvale ulaz u Kinu. Godine 1626. Nurhachi je prvi put poražen od strane Kineza kod Ningyuana. Poraz se odigrao u veljači, a Nurhachi umire 30. rujna 1626. godine od zadobivenih povreda. Iako se 1616. godine proglasio carem Kine, preminuo je prije nego što je ostvario svoju tvrdnju o carskom naslovu. Zbog svoje smrti nikada nije vidio konačni uspjeh svog velikog pothvata i ostvarenje svojih planova. Međutim, na temeljima koje je postavio njegovi nasljednici oživili su i konačno ostvarili njegove ideje. U pogledu privatnog života, Nurhachi je imao tri supruge i brojne "neformalne" žene koje su uglavnom uzimane iz obitelji Jurchenskih poglavica. Imao je šesnaest sinova, a među najpoznatijima su Abahai (Huang Taiji) te Dorgon, jedan od najboljih ranih mandžurskih vođa.²³

2.3. Nurhachijevi istaknuti sinovi – Abahai i Dorgon

Rođen 28. studenog 1592. godine u Mandžuriji kao osmi sin velikog kana Nurhachija, Abahai poznat i kao Huang Taiji, bio je mandžurski plemenski vođa koji 1636. godine postaje car Mandžuraca, Mongola i Kineza u Mandžuriji. Nedugo nakon očeve smrti uspostavlja vlast u čemu je bio uspješan zbog svojih izvanrednih sposobnosti. Vodio je vojsku u Koreju i Mongoliju te ih je učinio vazalnim državama Mandžuraca. Nakon četiri ekspedicije zauzeo je

¹⁹ Isto, 63.

²⁰ Isto, 63.

²¹ Isto, 63.

²² Isto, 63.

²³ Franz H. Michael, „Nurhachi: Manchurian Emperor. Founder of Qing Dynasty“, Britannica, pristup ostvaren 30. VII. 2024., <https://www.britannica.com/biography/Nurhachi>

Amursku regiju na sjeveru Mandžurije koju su kontrolirali Kinezi te je tri puta probio Veliki zid u napadima na sjever Kine. Godine 1636. na savjet svojih kineskih savjetnika mijenja ime dinastije iz Jin u Qing, što u prijevodu znači *čist* i započinje osvajanje Kine. Iako je preminuo prije ostvarivanja svog cilja, njegova vladavina uspostavila je čvrste temelje mandžurske vlasti koje su godinu dana nakon njegove smrti osvojile glavni grad kineske Ming dinastije.²⁴

Rođen 17. studenog 1612. godine kao četrnaesti od šesnaest Nurhachijevih sinova, Dorgon je bio princ mandžurskog naroda Mandžurije. Odigrao je ključnu ulogu pri osnivanju dinastije Qing u Kini, a pod vladavinom svog brata Abahaia dobio je titulu *hosoi beile*, carskog princa. Istaknuo se u ratovima protiv Chahar Mongola koji su počeli 1628. godine te je unaprijeđen u princa prvog stupnja. Zapovijedao je jednom od dvije vojske koje su probile Veliki zid i opljačkale 40 gradova u kineskim provincijama Shandong i Hebei tijekom Abahajevih pohoda na Kinu 1638. i 1639. godine. Nakon bratove smrti 1643. godine, Dorgon je odbio biti njegov nasljednik zbog poštovanja prema mrtvom caru. Umjesto toga zajedno s Jirgalangom postao je regent za Fulina, petogodišnjeg sina cara Abahaia.²⁵ Nakon mandžurske okupacije sjevernih dijelova Kine, snage koje su bile vjerne dinastiji Ming povlače se prema jugu: najprije odlaze u Nanjing, a zatim i u nekoliko drugih gradova od Fuijana do Kantona. Na poslijetku odlaze na Tajvan te na tim prostorima organiziraju nekoliko kratkotrajnih i djelomično uspješnih režima poznatih kao Južni Ming.²⁶

3. STVARANJE QING KINE

Unatoč preprekama i nedaćama, vrijeme dinastije Ming pokazalo se kao vrijeme relativne stabilnosti na polju unutarnje i vanjske politike Kine. Mongolske vojske i japanski gusari bili su izvor velikih nemira na granici, ali nisu mogli ugroziti i poljuljati postojanje Mingovske države. Međutim, sve češći narodni ustanci koji su se manifestirali kao lokalno ograničene pobune seljaka, potlačenih skupina plemstva i činovnika protiv vlade i bogataša, uvelike su pridonijeli propasti dinastije Ming. Sami ustanci u kineskoj povijesti oduvijek su predstavljali znak uzbune te ništa drugačije nije bilo ni ovaj put. U brojnim dijelovima zemlje ustanci su postajali sve ozbiljniji, a jedan od takvih ustanaka izbio je 1628. godine u regiji Shaanxi, opustošenoj prirodnim katastrofama i glađu. Ustanci su se postupno razvili u dvije glavne

²⁴ „Abahai: Manchurian Emperor & Military Leader“, Britannica, pristup ostvaren 30. VII. 2024., <https://www.britannica.com/biography/Abahai>

²⁵ Martin Gimm, „Dorgon: Manchu Emperor & Chinese Ruler“, Britannica, pristup ostvaren 30. VII. 2024., <https://www.britannica.com/biography/Dorgon>

²⁶ Ivo Dragičević, *Kina: od nebeskog carstva do naših dana* (Zagreb: Prometej, 2002), 165-166.

snage: vojska Dashuna pod vodstvom Li Zichenga i vojska Daxija pod vodstvom Zhang Xianzhonga koje su kasnije uspostavile svoje vlastite centre moći.²⁷ Li Zicheng pridružio se pobunjeničkom pokretu 1630. godine, a svoje sjedište postavio je u provinciji Shaanxi i sam sebe nazvao *Chuang Wang*, što bi značilo *Kralj Juriša*. Nakon 1639. godine nekoliko učenjaka stalo je na njegovu stranu te je Li, oslanjajući se na njihove savjete, sprječavao pljačkanje i počeo dijeliti hranu i zemlju. Legende o vođi širile su se zemljom, a Li je počeo uspostavljati nezavisnu vladu nad teritorijem koji je bio pod njegovom kontrolom. Također, dodjeljivao je titule i izdavao vlastiti novac. Godine 1644. proglasio se prvim carem dinastije *Da Shun* ili *Veliki Shun* te je krenuo prema Peking, kineskoj prijestolnici dinastije Ming.²⁸

3.1. Bitka kod prolaza Shanhaiguan

Dinastija Ming bila je u preslabom stanju da bi se mogla suprotstaviti novim nedaćama koje su se spremale. Primjer toga vidljiv je u Peking, prijestolnici dinastije Ming koji bi trebao predstavljati stup snage dinastije. Međutim, 1644. godine to nije bilo baš tako jer je potpuni raspad dvora bio i više nego očigledan. Car Chongzhen, posljednji car dinastije Ming, bio je u bespomoćnom stanju: novac za obranu Pekinga nije se mogao prikupiti unatoč brojnim pokušajima, a carev bijeg bio je onemogućen. Naime, politika dinastija Ming uvjerila je cara Chongzhena da se dinastija Ming može sačuvati samo ako car preživi pad Pekinga. Dok su se na umirućem carskom dvoru vodile polemike oko toga što će i kako biti, vojska vođena Li Zichengom počela je sve više napredovati. Druga jaka sila koja je prijetila bila je vojna sila dinastije Qing pod vodstvom regenta Dorgona, koja je bila stacionirana izvan prolaza Shanhaiguan. Jaka vojska Li Zichenga bila je sve bliže Peking, a granični general dinastije Ming, Wu Sanguij, dobio je zapovijed da se vrati s Mandžurske granice i sa svojom vojskom brani prijestolnicu u Peking. Dana 23. travnja, vojska Li Zichenga stigla je do predgrađa prijestolnice te kreću pregovori oko predaje cara dinastije Ming. Sama dinastija Ming nije imala ni previše izbora ni adekvatan odgovor na nastalu situaciju te je dvorski eunuh koji je bio zadužen za obranu grada otvorio vrata Lijevoj vojsci. Carski dvor dinastije Ming vrlo brzo je opkoljen, a posljednji car dinastije Ming izvršio je samoubojstvo. General Wu Sanguij napustio je Ningyuan i krenuo prema Peking preko Shanhaiguana. Međutim, Lijeva vojska napredovala je velikom brzinom, a Wu je stigao do pola puta između Shanhaiguana i prijestolnice kad je

²⁷ Li Jiazhen, *Uspon i pad kineskih dinastija : [pet tisuća godina povijesti ispričano u stotinu pripovijedaka]*, prev. Leontin Čapo Milenić (Zagreb: Krug knjiga, 2023), 185-186.

²⁸ „Li Zicheng: Peasant Leader, Revolt Leader, Daxi Dynasty“, Britannica, pristup ostvaren 31. VII. 2024., <https://www.britannica.com/biography/Li-Zicheng>

Peking pao. U takvoj situaciji, Wu Sanguij nije bio siguran kako postupiti te se povukao natrag u Shanhaiguan.²⁹

Li Zicheng bio je svjestan važnosti prolaza Shanhaiguan gdje je bila stacionirana vojska dinastije Ming te je odlučio pozvati generala Wu Sanguia na predaju. Međutim, njegov plan nije se baš odvijao u smjeru u kojem je on očekivao. General Wu nije se želio predati te Li i njegova vojska odlaze prema Shanhaiguanu kako bi uništili vojsku dinastije Ming koja je prijetila njegovom položaju u tek osvojenoj prijestolnici. General Wu Sanguij je tada prisiljen potražiti pomoć, ali nije ni slutio da će tu pomoć tražiti i dobiti od neprijatelja protiv kojih se već godinama bori. Naime, Wu je pomoć zatražio upravo od Mandžuraca koji su ga dočekali širom otvorenih ruku jer su već donijeli odluku o napadanju dinastije Ming. Vojska generala Wua bila je preslaba da se samostalno suprotstavi vojsci Li Zichenga te se iz tog razloga general Wu priklanja Mandžurcima. Nakon pristajanja generala Wua na stranu Mandžuraca, Dorgon kreće prema prolazu Shanhaiguan kako bi uništio snage Li Zichenga i uspostavio vlast svoje dinastije diljem Kine.³⁰

Dana 25. svibnja 1644. godine, Dorgonova vojska nalazila se oko 60 milja, odnosno oko 96 kilometara sjeverno od prolaza Shanhaiguan, a vojska Li Zichenga brojala je 60 000 ljudi postavljenih u blizini tvrđave. General Wu predao se Dorgonu putem izaslanika te je krenuo s izvršavanjem svoje zadaće koja je uključivala raspored vlastite vojske. Njegova vojska brojala je oko 50 000 ljudi koje je Wu rasporedio uz rijeku Sha, zapadno od Shanhaiguana. Dana 26. svibnja, Dorgon prisilnim maršem dovodi svoje trupe u blizinu Shanhaiguana. U isto to vrijeme snage generala Wua izvodile su napade na vojsku Li Zichenga, a general Wu se tada osobno predao Dorgonu te mu je pokazao svoju odvažnost i iskrenost. Dogovorom i zajedničkim snagama neprijateljska vojska u potpunosti je poražena te se povlači u Peking. Gubitnička vojska Li Zichenga nakon povlačenja pljačka Peking, a kasnije ga u potpunosti napušta. Godinu dana kasnije, u rujnu 1645. godine, Li Zicheng je poginuo u planinama Jiugong.³¹ Nakon protjerivanja neprijateljskih snaga, Dorgon se okreće prema uspostavi svoje uprave u suradnji s nekoliko istaknutih kineskih stručnjaka. Uspostavio je Peking kao glavni grad dinastije Qing, a usvajajući brojne kineske običaje postavio je temelje mandžurske vlasti u Kini.³²

²⁹ Peter Lorge, *War, Politics and Society in Early Modern China, 900-1795* (London, New York: Routledge, 2005), 148-150.

³⁰ Lorge, *War, Politics and Society in Early Modern China, 900-1795*, 148-150.

³¹ *Isto*, 150.

³² Martin Gimm, „Dorgon: Manchu Emperor & Chinese Ruler“, Britannica, pristup ostvaren 30. VII. 2024., <https://www.britannica.com/biography/Dorgon>

3.2. Uspostava vlasti dinastije Qing u Peking

Dana 19. listopada 1644. godine mladi Fulin ulazi u Peking, a jedanaest dana kasnije proglašen je prvim carem dinastije Qing u Peking pod imenom Shunzhi. Godine 1644. Dorgon je pokorio brojne provincije Ming dinastije i ujedinio ih u novu dinastiju Qing, a pobunjeničke trupe dinastije Ming potisnute su na jugozapad. Dorgon preuzima visoko razvijeni administrativni sustav kineskih prethodnika, angažira kineske stručnjake i novači državne službenike putem metoda selekcije i ispita. Njegove mjere uvelike su pridonijele prihvaćanju nove dinastije unatoč uvođenju mandžurskih običaja kao što je bila karakteristična frizura s pletenicom. Degradirajući princa Jirgalanga na funkciju pomoćnog princa regenta 1644. godine, Dorgon je počeo uzimati sve više moći u svoje ruke maknuvši s puta sve koji su mu predstavljali opasnost. Godine 1648. dobiva titulu *carskog oca regenta* te osobno vodi kampanju protiv pobunjenog kineskog generala u Shanxiju i osmišljava planove za izgradnju vlastitih palača kako bi i dalje širio svoj utjecaj. Međutim, njegovi planovi nisu se u potpunosti ostvarili zbog njegove smrti u lovu 1650. godine. Proglašen je carem posthumno i dobiva carsko ime Chengzong. Njegova iznenadna smrt stvorila je velike nemire u carstvu jer iza sebe nije imao muške nasljednike. Zbog unutarnjih promjena na političkoj sceni na vlast dolaze njegovi bivši neprijatelji koji su uspjeli dobiti proglašenje carskog dekreta iz ožujka 1651. godine - Dorgon je proglašen uzurpatorom, posthumno mu je oduzeta titula princa i ostale počasti.³³

3.3. Gašenje posljednjih otpora dinastije Ming

Nakon što je vojska dinastije Qing okupirala Peking, dvor dinastije Ming preselio je središte svoje moći u Nanjing koji je bio druga prijestolnica dinastije Ming. Tamo je od početka trajala borba za opstanak koju su dodatno otežavali unutarnji sukobi. Većina činovnika borila se za osobnu moć i korist dok su, s druge strane, u potpunosti zanemarivali nacionalne interese. Iznimku među njima činio je službenik Shi Kefa koji je postao trn u oku ostalim činovnicima zbog svoje snažne želje za obnovom umiruće dinastije Ming. U svojim namjerama bio je izrazito uporan i zatražio je da se izravno suprotstavi vojsci dinastije Qing na bojištu sjeverno od rijeke Yangtze. Kao zapovjednik imao je potporu i poštovanje svojih podređenih, međutim generali dinastije Ming odlučili su boriti se na svoj način umjesto da su poštivali naredbe zapovjednika. Odlazeći od jednog do drugog generala, Shi Kefa pokušavao ih je nagovoriti da se ujedine i bore kao jedinstvena sila, no na njegove naredbe nitko se nije obazirao. U svibnju 1645. godine trupe dinastije Qing počele su se približavati Yangzhouu, a Shi Kefa postao je

³³ Isto

svjestan činjenice da nema načina za obranu grada te piše oporuku u kojoj govori kako je njegova dužnosti umrijeti za zemlju. Njegova oporuka imala je veliki utjecaj na trupe i građane Yangzhoua koji su više puta odbili napadače. Dana 21. svibnja 1645. godine, trupe dinastije Qing prevarile su branitelje pretvarajući se da su vojska Minga kako bi im otvorili vrata grada. Vojnici dinastije Qing ubili su na stotine tisuća ljudi pretvorivši Yangzhou u grad duhova, a Shi Kefa je uhićen te kasnije umire. Nakon njegove smrti, moć dinastije Ming u Nanjingu ubrzo je u potpunosti srušena od strane dinastije Qing. U drugim dijelovima zemlje dugi niz godina vodile su se borbe protiv dinastije Qing, a moć dinastije Ming nekoliko puta je obnovljena na jugu zemlje. Ostaci vojske Daxija i Dashuna prekinuli su svoje loše odnose s Mingom, a dinastija Qing zbog toga nije uspjela ujediniti cijelu zemlju sve do 1659. godine.³⁴

Nakon pada moći Ming dinastije u Nanjingu, dvorski činovnici dinastije Ming pomogli su uspostaviti novu vladu dinastije Ming u gradu Fuzhouu. Kako bi stekao veću dobrobit, činovnik Zheng Zhilong surađivao je s dinastijom Qing što dovodi do konačnog uništenja vlade dinastije Ming u Fuzhouu. S druge strane njegov sin, Zheng Chenggong (1624.-1662.), odbio je slijediti očev primjer predaje dvoru dinastije Qing te u Xiamenu uspostavlja vojsku i od tamo postupno širi svoj utjecaj. Zheng Chenggong pokrenuo je nekoliko pohoda na sjeveru protiv dinastije Qing, a zbog odbijanja predaje postao je trn u oku vlastima. Godine 1659. udružio se protiv dinastije Qing s generalom Zhangom Huangyanom kako bi ponovo izvršio napad na sjever. Osvajajući grad po grad približili su se i Nanjingu, a njegov uspjeh potaknuo ga je na podcjenjivanje neprijatelja što dovodi do neuspjeha njegovog pohoda. Nakon što je bio prisiljen na povlačenje u Fujiao, zajedno sa svojim snagama odlučio je da će Tajvan biti njegova nova baza. Tajvan je još od davnih vremena bio kineski teritorij kojeg su Nizozemci napali 1624. godine i pretvorili ga u svoju koloniju. Te iste godine izgradili su grad Tajvan, što je današnji Anping, a sljedeće godine izgradili su grad Chiqian, današnji Tainan. Krajem travnja 1661. godine vojska Zheng Chenggonga iskrcava se na Tajvan i zauzima grad Chiqian te započinje dugotrajna opsada grada Tajvana. Dana 1. veljače 1662. godine Nizozemci su bili prisiljeni potpisati ugovor o predaji čime je Tajvan vraćen Kini, a Zheng Chenggong postao je nacionalni junak. Međutim, to mu nije omogućilo ideju obnove dinastije Ming. Nedugo nakon što je ponovno zauzeo Tajvan, Zheng Chenggong umire 1683. godine, a njegov bivši general Shi Lang predvodio je te iste godine ratne brodove dinastije Qing u napadu na Tajvan. Vojska Zheng Chenggonga je

³⁴ Jiazhen, *Uspon i pad kineskih dinastija*, 187-188.

porażena, predala se mornarici dinastije Qing te je središnja vlada ponovno preuzela upravu nad Tajvanom.³⁵

4. PRVI KORACI DINASTIJE QING – RANA VLAST NOVOOSNOVANE DINASTIJE

Razdoblje vladavine dinastije Qing može se podijeliti na tri razdoblja: početno razdoblje, doba uspona dinastije Qing i doba umirućeg carstva. U prvom, odnosno početnom razdoblju, brojčano mali, ali iskusni i dobro organizirani Mandžurski osvajači trude se svladati otpore i što brže zavladao cijelom Kinom. Pri organizaciji civilne administracije upućeni su da se oslanjaju na Ming Kineze kao i raniji osvajači. Od samog početka veliku pažnju posvećuju službeničkim ispitima i iskusnim birokratima te preuzimaju u cjelini administrativnu strukturu i zakone iz razdoblja dinastije Ming. Pri učvršćivanju političkog autoriteta i kao metodu za pridobivanje Ming Kineza, Mandžurci prihvaćaju konfucijanizam te od te dogme razvijaju kult Konfucija. Mandžurijska država je zajedno sa svojim glavnim tijelima već bila formirana po uzoru na državu dinastije Ming te samim time Mandžurcima nije bilo teško organizirati i obnoviti djelovanje administracije. Oni su u okupiranim dijelovima Kine prihvatili njezine glavne institucije te su ih samo donekle modificirali u skladu sa svojim namjerama. Nastojali su pridobiti obitelji veleposjednika i utjecajnije službenike u Kini, a njima su dijelili najvažnije položaje. Zadržali su gotovo identičan sadržaj i sustav službeničkih ispita kojima su pristupali i Mandžurci te su zbog toga širili utjecaj kineske kulture među elitom. Mandžurci se okreću kineskoj tradiciji kako bi se što sigurnije formirali u Kini. Uzdizali su tradiciju tražeći u njoj oslonac za provedbu svoje vlasti, a zbog propagiranja neokonfucijanizma, dinastija Qing izgledala je kao obnovitelj konfucijevske države nakon duge strahovlade dvorskih eunuha prethodne dinastije Ming. Mandžursko plemstvo, uživajući brojne povlastice, bilo je dominantno u političkom životu, ali i u vojnim poslovima. Kako bi bili jednako zastupljeni, na važne položaje postavljaju se i Mandžurci i Kinezi, ali tako da Mandžurci nadgledaju Kineze koji rade³⁶.

Prvo razdoblje vlasti dinastije Qing obilježeno je, između ostalog, brojnim unutarnjim i vanjskim izazovima. U ovom razdoblju bili su jako izraženi prodori naroda sa sjevera i upadi pirata na jugu i jugoistoku Kine. U takve pothvate se od početka 17. stoljeća uključuje i Rusija, a kineski otpor postao je jači kada je na prijestolje došao car Kangxi. Sukobi između Kine i

³⁵ *Isto*, 189-190.

³⁶ Dragičević, *Kina: od nebeskog carstva do naših dana*, 167-168.

Rusije šire se 1685. i 1686. godine, no nakon dva uzastopna poraza Rusija je dala prijedlog obustave borbi. U rujnu 1689. godine potpisan je rusko-kineski mirovni ugovor u Nerchinsku prema kojemu je određena granica između dvije zemlje, odnosno između Kineskog carstva i zone ruskog utjecaja. Sporazum iz Nerchinska predstavlja prvi ugovor koji je zaključen između Kine i jedne europske države. Sastavljen je na ruskom, kineskom, mandžurskom, mongolskom i latinskom jeziku uz pomoć isusovaca-misionara.³⁷

4.1. Razdoblje uspješnog razvoja Qing carstva – vladavina *Velikih prosvjećenih despota*

Nakon nestabilnosti koja je prevladavala u početnom razdoblju dolazi do sređivanja prilika što otvara vrata drugom, uspješnom razdoblju koje započinje oko 1685. godine. Ovo razdoblje obilježeno je ekspanzijom carstva, razvojem poljoprivrede i relativnim mirom, a uspješan rast i razvitak carstva za vrijeme mandžurske dinastije Qing traje najvećim dijelom 18. stoljeća. Poljoprivreda je imala iznimnu važnost te se donosi nekoliko mjera kojima je poboljšan položaj seljaka. U razdoblju uspona carstva za vrijeme mandžurske dinastije Qing, veliki utjecaj imala su tri cara – Kangxi, Yongzheng i Qianlong. Za vrijeme njihove vladavine trgovina, poljoprivreda, kultura, umjetnost i obrtništvo doživljavaju novi uspon. Iako su doživljavali velike uspjehe, njihove metode vladanja uvijek su bile nepopustljive i čvrste stoga se često nazivaju *velikim prosvijećenim despotima*.³⁸ Iako je razdoblje vladavine ova tri cara uglavnom obilježeno harmonijom, razdoblje prije njihova dolaska na vlast bilo je sve samo ne harmonično. Zbog iznenadne smrti cara Dorgona dolazi razdoblje borbi carevih namjesnika oko vlasti te osamostaljivanja pojedinih dijelova Kine kojima su upravljali utjecajni kineski vojni zapovjednici. Ovo nesigurno razdoblje trajalo je dvadeset godina, a okončano je 1661. godine dolaskom cara Kangxija na vlast. Car Kangxi zajedno je sa svojim nasljednicima Yongzhengom i Qianlongom vladao sto trideset i četiri godine te su Kinu iznova učinili stabilnom vojnom, gospodarskom i političkom silom.³⁹

4.1.1. Car Kangxi (1661.-1722.)

Zahvaljujući iznimnim političkim sposobnostima i vještinama svoje bake, carice Xiao Zhuang, car Kangxi dokinuo je moć carskih namjesnika te je obnovio moć carske vlasti. Kada je stanje na dvoru stavio pod kontrolu okrenuo se dokidanju samostalnosti vojnih zapovjednika, a uz pomoć snažne carske vojske uspio je ostvariti svoj cilj. Dvadeset godina dug sukob s preostalim

³⁷ Isto, 167-168.

³⁸ Isto, 169-171.

³⁹ Zvonimir Stopić i Goran Đurđević, *Svila, zmajevi i papir – kineska civilizacija, kultura, arheologija i povijest* (Zagreb: Alfa d.d., 2021), 111.

pristašama dinastije Ming završen je pokoravanjem posljednjih uporišta vojnih zapovjednika pokrajine Yunan 1681. godine i otoka Tajvana 1683. godine, a pripojenjem Tajvana carstvu nestalo je i posljednje uporište ideje obnove Ming dinastije. Njegova duga vladavina od šezdeset i jednu godinu pružila mu je dovoljno vremena da nakon osnaživanja vojnog, osobnog, dvorskog i dinastijskog autoriteta proširi i učvrsti carstvo. Suzbijajući i braneći se od utjecaja Mongola u Xinjangu i na Tibetu počeo je stvarati vojno i političko zaleđe za ovladavanjem tih prostora, a širenjem na sjever uspostavio je diplomatske odnose s carskom Rusijom pod vodstvom Petra Velikog. Osim što je osnažio Kinu u političkom i vojnom pogledu, car Kangxi posebnu pažnju obratio je na održavanje ravnoteže u broju mandžurskih i kineskih službenika. Poticao je učenje oba jezika, a sam je predstavljao primjer za to govoreći oba jezika. U pogledu kulture pokrenuo je brojne projekte kao što je izrada sveobuhvatnog kineskog rječnika - *Kangxi Zidian*. Prevođenje kineskih djela na mandžurski jezik novčano je podupirao te je poticao pisanje djela iz povijest, zemljopisa, matematike, književnosti i astronomije. Prema njegovoj želji naslijedio ga je njegov četvrti sin Yongzheng.⁴⁰

4.1.2. Carevi Yongzheng (1722.-1735.) i Qianlong (1735.-1796.)

Car Yongzheng nastavljao je politiku svog oca - vršio je pritisak na Tibet, a najznačajnije teritorijalno proširenje ostvario je osvajanjem koridora Gansu na zapadnom dijelu Kine čime je otvorio put prema Xinjangu. Njegov najveći pothvat bio je pokušaj povećanja prihoda carske blagajne kao i ovladavanje rashodima iste. Međutim, otpor lokalnih moćnika i službenika koji su htjeli zadržati svoj nadzor nad skupljanjem poreza bio je prevelik što caru nije dalo mogućnost za provođenjem reforma u cijelosti.⁴¹

Car Qianlong bio je posljednji od trojice velikih careva dinastije Qing. Njegova vladavina bi po trajanju nadmašila vladavinu njegovog djeda Kangxia da se iz poštovanja prema svom djedu kojeg je smatrao idolom nije odlučio umiroviti. Slanjem vojske na Tibet i zauzimanjem Xinjinaga, car Qianlong dovršio je prostorno proširenje Kine. U upravljanju carstvom oslanjao se na konfucijanske službenike, a sam je jedino sudjelovao u poslovima Velikog vijeća zasluženog za rješavanje političkih i vojnih problema. Isto kao i njegov djed, car Qianlong bio je sklon uživanju u kineskim i mandžurskim kulturnim postignućima te je nastavio potpomagati razne kulturne projekte. U vrijeme njegove vladavine stanovništvo Kine iznosilo je oko 350 milijuna, što je tada činilo trećinu svjetskog stanovništva. Stabilnost, gospodarski rast i veliki trgovinski suficit u odnosu na trgovačke partnere kao što su Nizozemska, Velika Britanija i

⁴⁰ Stopić i Đurđević, *Svila, zmajevi i papir*, 111.

⁴¹ *Isto*, 112.

Portugal, učinili su Kinu najbogatijim političkim entitetom svijeta. Nakon njegove smrti harmonija je nestala, a nikada prevladan jaz u jeziku između mandžurskih vladara i kineskog stanovništva, a korupcija i upravni problemi počeli su predstavljati nerješiv problem.⁴²

5. GOSPODARSTVO, ZNANOST I KULTURA ZA VRIJEME DINASTIJE QING

Slabljenjem ugleda i moći tzv. kaste vojnika pripadnika naroda Mandžu, zapušteni su i propadaju njihovi zemljišni posjedi koje su dobili služeći se svojim privilegijama. Učestalost prodaje i kupnje zemlje djeluje na ekonomski položaj seljaka jer cijena zemlje, osobito od sredine 18. stoljeća, uvelike raste. Pošto je zemlja bila izvor sigurnog dohotka svatko je nastojao dio svog kapitala uložiti u zemlju. Odnos veleposjednika i seljaka je ipak bio izmijenjen u određenom smislu, npr. zakoni su zabranjivali veleposjedniku kažnjavanje zakupca, a nasilno uzimanje njegove kćeri ili kućnog roba kao prilježnicu, kažnjavalo se smrću. Takve mjere donesene su s ciljem poboljšanja seljakova statusa, a samim time i društvene stabilnosti. U razdoblju vladavine dinastije Qing razvija se i obrtništvo: broj obrtnika doživljava značajan porast, a sredstva potrebna za rad postala su kvalitetnija. Međutim, obrtnici su konstantno bili pod kontrolom države. Povećana je i proizvodnja tekstila te dolazi do velike potražnje svile i svilenog prediva. Središte proizvodnje tekstila bilo je u Suzhou gdje je u drugoj polovici 17. stoljeća 2 500 radnika bilo zaposleno u tvornicama svile. Porastom proizvodnje pamučnih proizvoda povezuje se pojava novih trgovaca-posrednika koji dobavljaju pamuk obrtnicima i seoskim domaćinstvima, a zatim od njih otkupljuju platno. Bila je povećana i rudarska proizvodnja bakra i srebra, a u Yunnanu se godišnje proizvodilo do 6 000 tona bakra. Poboljšana je bila i proizvodnja porculana kao i njegova kvaliteta, posebno u drugoj polovici 17. i tijekom cijelog 18. stoljeća. Poznati porculanski grad Jingdezhen u radionicama porculana zapošljavao je oko 10 000 ljudi, a iz Kine se godišnje izvozilo nekoliko milijuna porculanskih predmeta. Unutarnja trgovina se također razvijala kao i nova trgovačka središta: Foshan, Hankou, Zhuxian i Jingde koji se još nazivaju i četiri famozna kineska grada.⁴³

U pogledu znanosti i kulture, tehnički i znanstveni napredak dinastije Qing jednim dobrim dijelom oslanjao se na ranija postignuća, a drugim dijelom izravno na rezultate postignute za vrijeme prethodne dinastije Ming što se posebno odnosi na porculan, rudarstvo i tiskarsku tehniku. Dolazi do inovacija u svilarstvu, prijevozu, kartografiji i seizmografiji, a stvarne mogućnosti razvoja ostale su neiskorištene zbog raznih ograničenja ideološkog i političkog

⁴² *Isto*, 112-113.

⁴³ Dragičević, *Kina: od nebeskog carstva do naših dana*, 171-172.

karaktera. Iako je početak stvaranja mandžurske dinastije Qing imao velike političke posljedice za Kineze, na razvoj umjetnosti nije značajno utjecao. Keramičke peći nastavile su raditi kao i za vrijeme dinastije Ming, a postojali su manji prekidi rada za vrijeme najvećih nemira. U vrijeme vladavine cara Kangxija proizvodnja keramike dosegla je vrhunac i u umjetničkom pogledu. Na Zapadu su posebno tražene bile vaze s plavkastom osnovom i posuđe ukrašeno motivima plavog šljivinog cvijeta s poklopcem, a ovaj način ukrašavanja kasnije se često imitirao. Omiljene su bile i imitacije predmeta iz poznatih pećina dinastije Song koje su se imitirale oblikom i glazurama. Ovi predmeti elegancijom se nadovezuju na doba dinastije Song, ali s tehničke strane pripadaju dinastiji Qing. To su bile vrlo jednostavne jednoboje posude koje su prevučene caklinom, a izrađene su za vrijeme cara Kangxija. Porculan za izvoz proizvodio se prema narudžbama i potrebama europskih potrošača. Ono što je posebno značajno su dekorativni oblici kao što su cvjetni ukrasi i slike s prikazima kazališnih djela i romana. Međutim, postalo je poznato da se predmeti izrađuju prema zahtjevima sa Zapada stoga su bili ukrašeni upravo prema tome. Kod europskih želja najviše se ističu grbovi plemićkih obitelji i prizori iz pastirskih igara rokokoja. Prema boji koja je dominirala porculan se nazivao *famille rosee* ili *famille verte*, a slike na toj keramici vrlo često djeluju hladno zbog izvedbe i boje. Keramička proizvodnja na Zapadu dobila je veliki poticaj uvozom iz Kine, a budući da su Kinezi pažljivo čuvali tajnu proizvodnje porculana, imitacijom se pokušavao postići barem približan rezultat. Međutim, Europljani često nisu u potpunosti razumjeli kineske simbole, a oduševljenje kineskom robom poprilično je kasno stiglo. Tek se u 16. stoljeću skrenula veća pažnja na Kinu kao zemlju podrijetla "bijelog zlata".⁴⁴

U profesionalnom slikarstvu došlo je do razmjene između Istoka i Zapada. Isusovački misionari u Kini su uz pomoć obrazovnog sloja detaljno proučavali klasične rukopise i prihvatili su dijelove koje su odgovarali kršćanstvu. Svojim sposobnostima na polju slikarstva i astronomije nastojali su ostaviti dojam na činovničku klasu i cara. Primjer toga pruža isusovački misionar Adam Schall koji je bio astronom na dvoru za vrijeme vladavine cara Kangxija. Također, Giovanni Castiglione, u Kini poznat kao Lang Shining, razvio je miješani stil od kineskih i europskih elemenata. Međutim, europsko slikarstvo općenito je imalo slab utjecaj u kineskom slikarstvu.⁴⁵

⁴⁴ Joachim Hildebrand, *Najveće kulture svijeta: Kina*, prev. Bojana Zeljko-Lipovšćak, Ivanka Šestan (Rijeka: Extrade, 2005), 134- 146.

⁴⁵ Hildebrand, *Najveće kulture svijeta: Kina*, 134- 146.

5.1. Književna inkvizicija

Činjenica da je mandžurska vladavina bila vrlo ortodoksna očituje se u kulturnoj politici koja je promovirala enciklopedijska i historiografska djela.⁴⁶ U razdoblju vladavine tri velika cara praksa književne inkvizicije doseže svoj vrhunac jer su vladari konstantno potiskivali sve ono što su smatrali da je za njih loše kao što su djela, riječi, govor ili ponašanje. Neki ljudi su 1663. godine u Zhejiangu sastavili povijest dinastije Ming koja je zabilježila činjenicu da su predci dinastije Qing bili podanici dinastije Ming. Ta knjiga dovela je do uhićenja više od dvjesto ljudi uključujući pisce, tiskare, lektore, prodavače knjiga, pa čak i čitatelje. Također, bile su prisutne i vrlo oštre kazne te je ubijeno više od sedamdeset ljudi. Nastojeći promovirati kulturu dinastije Qing, car Qianlong organizirao je da svi dokumenti prije razdoblja dinastije Qing budu popisani, a za to je angažirao učenjake. Godine 1782. dovršena je *Cjelovita knjižnica u četiri ogranka književnosti* koja je obuhvaćala kolekciju od 3 500 naslova u 79 300 svezaka.⁴⁷ Ova zbirka sadržavala je inkvizicijsko gušenje svega onoga što su Mandžurci smatrali političkim opasnim, neortodoksnim i lošim.⁴⁸ Veliki broj knjiga uništen je zbog nezadovoljavanja kriterija vladara, a brojka uništenih knjiga gotovo je ista kao i brojka prikupljenih knjiga. Zbog toga se ovaj postupak može smatrati kulturnom katastrofom.⁴⁹

6. ODNOS DINASTIJE QING PREMA AUTOHTONIM KINEZIMA I EUROPLJANIMA

Činjenica da se dinastija Qing prema autohtonim Kinezima odnosila vrlo okrutno i nemoralno ukazuju brojni propisi kojima su određeni razni oblici podložnosti. Primjer toga je naredba iz samog početka mandžurske okupacije kojom se naređuje da svi Kinezi, muškarci stariji od 14 godina života, pod prijetnjom smrtne kazne obriju prednji dio glave, a na stražnjem dijelu puste kosu da im raste tako da iz nje mogu splesti pletenicu (perčin) kako bi ju nosili u znak pokorenosti stranoj mandžurskoj vlasti. Perčin je dugo vremena na Zapadu smatran dijelom kineskog imidža te je inspirirao brojne Europljane i Amerikance koji su ga počeli nositi. Budući da pletenica u Kini nema isto značenje kao pletenica na Zapadu, njezino odsijecanje predstavljalo je prkosnu gestu odbijanja Mandžuraca. Ova karakteristična frizura bila je samo jedan on načina reagiranja vlasti na otpore Kineza koje nije mogla potpuno suzbiti. U tome određenu ulogu ima činjenica da je u Kini postojao mali broj Mandžuraca: na 120 milijuna

⁴⁶ Skupina autora, *Velika ilustrirana povijest svijeta, sv. 13: 1714-1790* (Rijeka: Otokar Keršovani, 1977), 6093.

⁴⁷ Jiazhen, *Uspon i pad kineskih dinastija*, 193.

⁴⁸ Skupina autora, *Velika ilustrirana povijest svijeta, sv. 13*, 6093.

⁴⁹ Jiazhen, *Uspon i pad kineskih dinastija*, 194.

Kineza bilo je 2 milijuna Mandžuraca. Mandžurci su iskorištavali rad podanika, a njihovim ratnicima i eliti bilo je zabranjeno bavljenje trgovinom i zanatstvom.⁵⁰

Što se tiče odnosa dinastije Qing prema Europljanima, od 1774. godine Kina se počela sve jače zatvarati svijetu, a posebno Europi. Vlast dinastije Qing bila je suviše ortodoksna i introvertna da bi prihvatila bilo kakav utjecaj koji dolazi sa zapada. Vlast je zajedno s velikim brojem kineskih učenjaka smatrala kako je Kina sama sebi dovoljna u svakom pogledu te stoga odbijaju inicijative europskih vladara za komercijalnu i kulturnu suradnju. Posljedice takve kineske orijentacije prema tradiciji, strah od negativnih utjecaja izvana, uvjerenje o samodovoljnosti i superiornosti, vodili su Kinu do općeg ograničavanja veza sa strancima. Sve ovo se sredinom 18. stoljeća odrazilo na vanjsku trgovinu koja postaje izrazito reducirana. Godine 1760. donošenjem carskog dekreta trgovina se ograničava samo na jednu luku – Kanton. Ovaj potez bio je jedan od oblika kineskog ograđivanja i jedna mjera opreza prema strancima koji su pokušavali sve dublje prodirati u Kinu. Od carskog dekreta Kanton se učvršćuje kao središte isključivo legalne prekomorske kineske trgovine, a portugalskim trgovcima je osim luke Kanton omogućeno trgovanje i preko luke Macao. Zapadni trgovci mogli su samo pod kontrolom Kineza i samo preko luke Kanton u Kinu brodovima legalno dovoziti i odvoziti raznu robu. Također, samo u Kantonu bio je moguć kontakt s kineskim vlastima. Strani trgovci, a posebno Englezi, imali su stav da im takav način trgovine ograničava šanse za većom zaradom. Osim toga, nikako im se nije sviđala ideja da o svim važnim pitanjima odlučuje carski dvor udaljen nekoliko tisuća kilometara od Kantona. Postupci kineskih birokrata prema strancima u Kantonu bili su vrlo neugodni, a primanje mita bilo je posebno prošireno između službenika nižeg ranga. Dovođenje žena u Kanton bilo je zabranjeno isto kao i općenito dolazak strankinja u Kinu. Strani trgovci i drugi stranci nisu smjeli koristiti i učiti kineski jezik, pa su se pregovori uglavnom vodili na vrlo lošoj verziji engleskog jezika. Kršenje svih zabrana bilo je strogo kažnjavano, a mandžurske vlasti su donijele i druge mjere izolacije Kine u strahu da im domaće prilike ne izmaknu kontroli. Vlasti dinastije Qing otišle su toliko daleko da se emigriranje iz Kine ili samo putovanje brodom smatralo zločinom. Kako je vrijeme odmicalo, Kina je sve jače zatezala обруč svoje ograđenosti, a od početka 18. stoljeća ograničen je i rad katoličkih misija.⁵¹

⁵⁰ Dragičević, *Kina: od nebeskog carstva do naših dana*, 174-175.

⁵¹ *Isto*, 175-177.

7. ZAKLJUČAK

Uspon dinastije Qing na kinesko prijestolje iza sebe ostavlja veliki niz povijesnih okolnosti koje su dovele do formiranja ove moćne dinastije. Put dolaska dinastije na vlast bio je pun prepreka, uspona i padova što je vidljivo na samim počecima Nurhachijeve karijere. Nurhachi nije imao lak zadatak pri ujedinjenju neprijateljskih plemena u jedan složan i vojno snažan narod koji je ispisao kinesku povijest. Međutim, njegova odlučnost i dobra taktika bile su mu velika odskočna daska pri ostvarenju njegovih ciljeva. Nastavljajući ideje svoga oca, carevi Abahai i Dorgon odigrali su ključnu ulogu u uspostavi same dinastije Qing. Vrijeme harmonije carstva započinje dolaskom cara Kangxija, njegovog sina i unuka koji ne nose bez razloga naziv Veliki prosvijećeni despoti. Carevi dinastije Qing velike napore ulagali su u književnost, obrazovanje, učenje jezika i sve ostalo čemu se prije nije pridavala toliko velika pažnja. Međutim, ortodoksnost careva bila je puno jača od kulturnog uzdizanja zemlje o čemu svjedoči književna inkvizicija. Uz književnu inkviziciju svakako je važno napomenuti i zatvaranje Kine prema Europi i ostatku svijeta. Ova odluka se i danas provlači među povjesničarima koji pokušavaju razmotriti koliko je ova odluka bila loša ili dobra.

Nakon prikaza povijesnih okolnosti i dolaska same dinastije Qing na vlast te nakon opisivanja stanja u Kini za vrijeme vladavine ove dinastije, postavlja se pitanje *Zašto je dinastija Qing jedna od najmoćnijih dinastija kineske povijesti?* Unatoč svim nedaćama i lošim odlukama koje su pogodile dinastiju Qing, ona svoju titulu *jedne od najmoćnijih dinastija kineske povijesti* opravdava brojnim aspektima kao što je najveće teritorijalno širenje u povijesti: za vrijeme dinastije Qing teritorij Kine obuhvaćao je Tibet, Mongoliju, dijelove središnje Azije i Tajvan, a demografski rast bio je na svom vrhuncu. Osim toga, za vrijeme dinastije Qing dolazi do brojnih agrarnih reformi te do prvih diplomatskih odnosa s Europom. Također, uz sve ovo treba napomenuti kako su Mandžurci u Kini bili manjina, a svakako su uspostavili vlast i održavali brojne konfucijanske vrijednosti Kine. Osim toga, dinastija Qing postavila je temelje za uspostavu moderne kineske države. Zbog svega navedenog, dinastija Qing svakako zaslužuje svoje mjesto među najmoćnijim kineskim dinastijama u povijesti.

8. POPIS LITERATURE

1. „Abahai: Manchurian Emperor & Military Leader“, Britannica, pristup ostvaren 30. VII. 2024., <https://www.britannica.com/biography/Abahai>
2. „Banner system: Manchu History & Structure“, Britannica, pristup ostvaren 30. VII. 2024., <https://www.britannica.com/topic/Banner-system>
3. „Li Zicheng: Peasant Leader, Revolt Leader, Daxi Dynasty“, Britannica, pristup ostvaren 31. VII. 2024., <https://www.britannica.com/biography/Li-Zicheng>
4. Dragičević, Ivo. *Kina: od nebeskog carstva do naših dana*. Zagreb: Prometej, 2002.
5. Gimm, Martin. „Dorgon: Manchu Emperor & Chinese Ruler“, Britannica, pristup ostvaren 30. VII. 2024., <https://www.britannica.com/biography/Dorgon>
6. Hildebrand, Joachim. *Najveće kulture svijeta: Kina*. Prevele Bojana Zeljko-Lipovšćak, Ivanka Šestan. Rijeka: Extrade, 2005.
7. Jiazhen, Li. *Uspon i pad kineskih dinastija : [pet tisuća godina povijesti ispričano u stotinu pripovijedaka]*. Preveo Leontin Čapo Milenić. Zagreb: Krug knjiga, 2023.
8. Lorge, Peter. *War, Politics and Society in Early Modern China, 900-1795*. London, New York: Routledge, 2005.
9. Michael, Franz H. „Nurhachi: Manchurian Emperor. Founder of Qing Dynasty“, Britannica, pristup ostvaren 30. VII. 2024., <https://www.britannica.com/biography/Nurhachi>
10. Ross John. *The Manchus Or The Reigning Dynasty Of China: Their Rise And Progress*. Paisley: J. and R. Parlane, 1880.
11. Skupina autora. *Povijest: Doba prosvjetiteljstva (18. stoljeće)*. Zagreb: Jutarnji list, 2008.
12. Skupina autora. *Velika ilustrirana povijest svijeta, sv. 12: 1600-1714*. Rijeka: Otokar Keršovani, 1977.
13. Skupina autora. *Velika ilustrirana povijest svijeta, sv. 13: 1714-1790*. Rijeka: Otokar Keršovani, 1977.
14. Stopić, Zvonimir i Đurđević, Goran. *Svila, zmajevi i papir – kineska civilizacija, kultura, arheologija i povijest*. Zagreb: Alfa d.d., 2021.